

Satu Taavitsainen sd

Kirjallinen kysymys asiakasmaksulain 11 §:n soveltamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin

Eduskunnan puhemiehelle

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut ovat Suomessa kansainvälisesti ottaen korkeat, ja ne ovat kolminkertaistuneet vuodesta 1990. Tästä huolimatta Juha Sipilän hallitus on mahdollistanut kunnille ja kuntayhtymille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen noin 30 prosentin korottamisen. Näiden lisäksi on tehty hallituksen päättämät lääkkeiden ja matkojen omavastuiden korotukset. Sote-uudistuksen yhteydessä olisi hyvä mahdollisuus tuntuvasti laskea asiakasmaksujen tasoa tai poistaa ne kokonaan.

Perheet, joissa on työttömyyttä, ovat korkeiden sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen yksi suurin kärsijä samoin kuin pienituloiset työssäkäyvät, eläkeläiset ja vammaiset. Monissa perheissä korkeat tasamaksut ovat johtaneet maksuhäiriöihin, velkaantumiseen ja ulosottoon. Ihmiset ovat joutuneet perumaan lääkäri-aikojaan, koska heillä ei ole varaa maksaa käyntiä. Myös lääkärin määräämiä lääkkeitä on jäänyt rahanpuutteen vuoksi ostamatta.

Esimerkiksi työttömyyden vuoksi eräs kahden lapsen yksinhuoltajaäiti joutui taloudellisiin vaikeuksiin ja sairastui keskivaikeaan masennukseen. Hän pääsi TE-toimiston lähettämänä työttömän maksuttomaan terveystarkastukseen ja sitä myöten lääkärille sekä psykiatrian poliklinikalle, jossa hän on käynyt keskustelemassa 2–4 viikon välein. Hän ei ole kuitenkaan pystynyt maksamaan kaikkia laskuja ja hänelle on kertynyt ulosottoon terveyskeskusmaksuja, sairaalan poliklinikkamaksuja ja hammashoitolaskuja.

Asiakasmaksulain 11 pykälässä säädetään kuntien velvollisuudesta kohtuullistaa tai jättää perimättä asiakasmaksuja, jos ne vaarantavat henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä. Tätä laissa säädettyä asiakkaan oikeutta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen alentamiseen ei yleisesti tunneta, eikä sitä sovelleta kunnissa ja kuntayhtymissä. Aivan liian suuri osa työntekijöistä ja kuntalaisista ei edes tiedä lain antamasta mahdollisuudesta. Vakiintuneet käytännöt puuttuvat, ja asiakkaat jäävät yksin eri viranomaisten palloteltaviksi.

Eri puolilta Suomea on tullut ilmi tapauksia, joissa pienituloiset ihmiset eivät ole saaneet lainmuokaista kohtelua vedotessaan asiakasmaksulain 11 pykälässä mainittuun mahdollisuuteen potilasta asiakasmaksujen tilapäisestä alentamista tai perimättä jättämisestä saadakseen heille aiheutuvat kohtuuttoman suuret kustannukset pienemmiksi. Eri puolilta Suomea tulee myös jatkuvasti ilmi edellä mainitun esimerkin kaltaisia tapauksia, joissa sosiaali- ja terveydenhuolto ei edes oma-aloitteisesti tarjoa ihmiselle mahdollisuutta asiakasmaksujen huojentamiseen, vaikka ihmi-

Kirjallinen kysymys KK 40/2018 vp

sen hoitamisessa taloudelliset vaikeudet ja siitä aiheutuneet ongelmat ovat osasyynä sote-palvelujen käytölle.

Ilmeisesti Suomeen on muodostunut yleinen käytäntö maksaa terveydenhuollon asiakasmaksuja toimeentulotuesta sen sijaan, että hyödynnettäisiin asiakasmaksulain 11 §:n 2 momentin mahdollisuutta alentaa maksua tai jättää se perimättä, vaikka asiakasmaksulain tarkoitus on nimenomaan maksuvaikeustilanteiden helpottaminen. Kaikki pienituloiset eivät täytä toimeentulotuen saamisen edellytyksiä, ja tällöin he ei eivät saa mitään apua maksuihin asiakasmaksulain 11 §:n olemassaolosta huolimatta. Kyseessä saattaa olla myös kuntien ja kuntayhtymien käytäntö maksattaa asiakasmaksut Kelalla, minkä vuoksi ne ohjaavat huojennusta pyytävät Kelan toimeentulotuen hakijoiksi. Kunnan rahoitusosuus perustoimeentulotuen kustannuksista on 50 prosenttia, jolloin Kelan maksaessa asiakasmaksun kunta "säästää" 50 prosenttia verrattuna tilanteeseen, että kunta olisi jättänyt maksun perimättä. Esimerkiksi kesäkuussa 2017 sairaalamaksuja, terveyskeskuskäyntejä ja muita terveydenhuollon tasamaksuja suoritettiin toimeentulotuesta suoraan laskuttajalle noin 15 000 kappaletta (lähde: Kela 9.8.2017).

Asiakasmaksulain 11 §:n 2 momentin mukaan maksuja, eli esimerkiksi suun terveydenhuollon tasamaksuja, voidaan tarvittaessa jättää perimättä tai alentaa, mikäli kunta tai kuntayhtymä on tehnyt asiasta päätöksen. Käytännössä tämä tarkoittanee, että kunnan toimielimen tulee tehdä yleinen päätös huojennusten soveltamisesta kyseisessä kunnassa ennen kuin huojennuksia voidaan yksittäistapauksessa myöntää.

Mikäli näin on, että erillinen toimielimen yleinen päätös tulee tehdä, jotta asiakasmaksulakia sovellettaisiin, tulisi tällainen päätös tehdä jokaisessa kunnassa ja kuntayhtymässä. Tilanne on hyvin erikoinen, sillä ei liene tarkoituksenmukaista että eduskunnan päättämää lakia noudatetaan vain, jos poliittinen toimielin kunnassa näin tahtoo.

On ehdottoman tärkeää, etteivät asiakasmaksut ole esteenä palvelujen käytölle ja aiheuta köyhyyttä, perintää ja ulosottoa. Perustuslakivaliokunta on todennut, että kansalaisten saatavilla täytyy olla palveluita eivätkä ne saa maksujen takia jäädä saamatta.

Ihmisille on tiedotettava aktiivisesti mahdollisuudesta maksujen alentamiseen tai perimättä jättämiseen. Kuntien ja kuntayhtymien tulee kouluttaa ja ohjeistaa työntekijänsä, jotta he osaavat neuvoa asiakkaita oikein. On kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta keskeistä, että käytäntö on selkeä ja yhdenmukainen kaikissa Suomen kunnissa ja kuntayhtymissä ja että se on kansalaisten tiedossa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Tarkoittaako asiakasmaksulain 11 §:n 2 momentti sitä, että kunnan tai kuntayhtymän toimielimen tulee tehdä yleinen päätös huojennusten soveltamisesta kyseisessä organisaatiossa ennen kuin huojennuksia voidaan myöntää yksittäistapauksessa,

Kirjallinen kysymys KK 40/2018 vp

onko ministerillä tietoa, kuinka monessa kunnassa ja kuntayhtymässä on tehty päätös asiakasmaksulain 11 §:n 2 momentin soveltamisesta ja myönnetään lain mukaisesti huojennusta asiakasmaksuihin,

onko ministeri tietoinen siitä, että terveydenhuollon maksuja suoritetaan laajasti toimeentulotuella sen sijaan, että hyödynnettäisiin asiakasmaksulain 11 §:n 2 momentin mahdollisuutta alentaa asiakasmaksua tai jättää se perimättä,

miten ministeri aikoo reagoida siihen, että ihmisille on annettu maksujen huojennuspyyntöihin vastaukseksi, ettei maksua voi huojentaa, koska kunnassa tai kuntayhtymässä ei ole maksujen vapautus- tai huojennusmenettelyä käytössä,

mihin toimenpiteisiin ministeri aikoo ryhtyä, että asiakasmaksulain 11 §:ää sovelletaan tarkoituksenmukaisella tavalla asumaksujen alentamiseen eikä asiakasta ohjata viimesijaisen tukimuodon eli toimeentulotuen piiriin,

miten ministeri aikoo varmistaa, että kansalaiset ovat tietoisia mahdollisuuksistaan saada sosiaali- ja terveydenhuollon tasamaksuihin huojennusta ja

aiotaanko sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja alentaa sote-uudistuksessa?

Helsingissä 21.2.2018

Satu Taavitsainen sd